

IZBOR I STATUS SUDIJA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA – teorijska i komparativno-pravna analiza

Apstrakt

U prvom delu članka, autor daje celokupna proceduru izbora sudija za Evropski sud za ljudska prava, dok u drugom delu se daje teorijski pregled položaja sudije. Prema Evropskoj konvenciji za ljudska prava, Parlamentarna skuština bira sudiju Evropskog suda za ljudska prava sa liste od tri kandidata koju joj dostavlja svaka država. Procedura za izbor sudija se sastoji od nekoliko faza (nacionalni izbor kandidata, procedura u potkomitetu za izbor sudija i izbor od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope). Nacionalni izbor kandidata za Evropski sud za ljudska prava ima značajne posledice na ukupni kvalitet, efikasnost i autoritet Suda, i predstavlja ključnu fazu u procesu izbora sudije. Potkomitet za izbor sudija daje preporuke o podobnosti kandidata za Sud izražavajući sklonost za određenog kandidata. Poslednja faza izbora za sudiju predstavlja izbor koji se odvija u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope. Kandidat koji dobije apsolutnu većinu glasova je izabran u Sud. Ad hoc sudija se bira kada izabrani sudija ne može da prisustvuje suđenju u Veću, ili kada je podneo ostavku ili je izuzet ili kada uopšte nema izabranog sudije. U drugom delu članka, autor daje pregled mandata sudije, njegove inkompatibilnosti, imuniteta, privilegija i beneficija.

Ključne reči: *Izbor, položaj, sudije, ad hoc sudije, Evropski sud za ljudska prava, Parlamentarna skuština, Savet Evrope.*

---

¹ Naučni saradnik, Institut za uporedno pravo Beograd, mail: oliver_nikolic@yahoo.com

1. Uvodne napomene

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja predstavlja jedan od osnovnih garanata građanskih i političkih prava i sloboda, potpisana je 4. novembra 1950. godine u Rimu od strane 15 država, a stupila na snagu tri godine kasnije, 3. septembra 1953. „Konvencija proglašava da određena ljudska prava i slobode treba da budu garantovani i zaštićeni u pravnim sistemima svake države, a takođe uvodi političke i pravosudne mehanizme pomoću kojih povrede ovih prava i sloboda mogu da budu ispitivane i na međunarodnom, odnosno međudržavnom nivou.“² Sama Konvencija „ustanovljava ne samo najuspešniji svetski sistem međunarodnog prava za zaštitu ljudskih prava, već i jednu od najnaprednijih formi međunarodnih pravnih procesa“³. Inače, ideja za regionalnu zaštitu ljudskih prava se nalazi „na raskršću dva pokreta i to militantnosti ljudskih prava i evropske ideje, pokreta koja su obeležila period nakon Drugog svetskog rata“⁴.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda je uspostavila i mehanizam koji obezbeđuje sprovođenje obaveza koje su preuzele države ugovornice. Ova uloga je bila poverena trima institucijama i to: Evropskoj komisiji za ljudska prava koja je ustanovljena 1954. godine, Evropskom sudu za ljudska prava (ustanovljen 1959. godine) i Komitetu ministara Saveta Evrope. Evropska komisija je ustanovljena „pre svega kao organ istraživanja i izmirenja“⁵, dok je Evropski sud za ljudska prava postupao u ostalim slučajevima, a Komitet ministara Saveta Evrope je bio više nadzorni organ nad sprovođenjem odluka Suda i odlučivao u izuzetnim situacijama.

Osamdesetih godina prošlog veka došlo je do velikog povećanja broja predstavki podnetih povodom kršenja prava i sloboda zagwarantovanih Konvencijom, dok posle 1990. godine dolazi do povećanog prijema država iz bivšeg „istočnog bloka“, što prouzrokuje zastoje, neefikasno i sporo rešavanje nagomilanih slučajeva.

² D. Vranjanac, *Evropski sud za ljudska prava*, Centar za antiratnu akciju, Beograd, 2002., 7.

³ M. Janis, R. Kay, A. Bradley, *European Human Rights Law*, Oxford University Press, Oxford, 1995., 3.

⁴ E. Decaux, „Les Etats parties et leurs engagement“, u *La Convention européenne des droits de l'homme*, Economica, Pariz, 1999., 4.

⁵ V. Dimitrijević, M. Paunović, „Nadzor međunarodnih organizacija nad poštovanjem ljudskih prava“, u *Prava i slobode - međunarodni i jugoslovenski standardi*, Beograd, 1995., 75.

Neophodna reforma kontrolnog mehanizma Konvencije je ostvarena potpisivanjem Protokola br. 11 Konvencije, a da bi stupio na snagu morao je da bude ratifikovan od strane svih država ugovornica. Novi Sud za ljudska prava počeo je sa radom 1. novembra 1998. stupanjem na snagu Protokola br. 11, dok je stari Sud prestao da radi 31. oktobra 1998. Ovim Protokolom dotadašnje institucije koje su obezbeđivale poštovanje obaveza iz Konvencije, transformisane su u novi sud. Osnovni cilj Protokola br. 11 je „pojačavanje mašinerije koja će moći da pregleda sve podnete žalbe Evropskom sudu za ljudska prava u razumnom roku“⁶.

Evropski sud za ljudska prava sastoji se od onoliko sudija koliko ima država potpisnica Konvencije, u ovom trenutku 47, i biraju se po utvrđenoj proceduri koja će kasnije biti detaljnije objašnjena.

2. Izbor sudija

2.1. Uslovi za izbor sudije

Članovima 21-25 Konvencije se regulišu sva važna pitanja u vezi izbora, mandata i razrešenja sudije. Pored ovog osnovnog pravnog akta ova pitanja reguliše pre svega Protokol br. 14 (stupio na snagu 1. juna 2010. godine) i brojni drugi akti Saveta Evrope.

Osnovni uslovi koji se traže za izbor sudije su da on mora da uživa visoki moralni ugled i poseduje kvalifikacije potrebne za obavljanje visokih sudskih funkcija, odnosno da bude priznati pravni stručnjak. Sudija uvek sudi u ličnom svojstvu i nikada ne zastupa interese ni jedne strane u sporu, kao ni države iz koje dolazi. Takođe sudija ne može da se bavi poslovima koji su nespojivi sa njegovom nezavisnošću, nepristrasnošću ili zahtevima stalne službe. Ukoliko postoje problemi u vezi ovih pitanja, o njima će rešavati sam Sud.

---

⁶ N. Bratza, M. O’Boyle, “The Legacy of the Commission to the New Court Under the Protocol No. 11”, u M. de Salvia, M. E. Villiger, *The Birth of European Human Rights Law*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden Baden, 1998., 377.

2.2. Procedura izbora sudija za izbor

Svaka država potpisnica Konvencije predlaže listu od tri kandidata za funkciju sudije, sa koje Parlamentarna skupština Saveta Evrope većinom glasova bira jednog sudiju. Sem gore pomenutih osnovnih (dosta uopštenih) uslova za izbor sudije, svaka država je slobodna da propiše i dodatne uslove, kao i samu proceduru nominacije kandidata za funkciju sudije. Međutim Parlamentarna skupština svojim preporukama ipak, na neki način, usmerava države članice da se drže demokratske procedure, transparentnosti, antidiskriminacije i određenih standarda, pa da za kandidate ne šalju osobe koje nemaju iskustva u domenu ljudskih prava, ustavnog i međunarodnog prava, da vode računa o ravnopravnoj predstavljenosti manje zastupljenog pola, itd⁷.

2.2.1. Nacionalna procedura za izbor kandidata

Obzirom da Konvencija nije propisala određenu proceduru, pa čak ni smernice za nominaciju kandidata, postoji velika razlika između država po tom pitanju. Upravo ova neujednačenost između država po pitanju nominacije, kao i preširoko tumačenje osnovnih uslova za nominaciju kandidata, stvaraju utisak da pojedine države u ovom procesu odudaraju od demokratskih principa vezanih za izbor najboljih kandidata. „U velikom broju slučajeva, nacionalne procedure koje su na snazi su netransparentne i politizovane“⁸ i „samo mali broj država primenjuje unapred propisanu proceduru u izboru svojih kandidata“⁹, što sve zajedno prouzrokuje veliki broj kritika na račun ove faze izbora sudije.

U izveštaju upućenom Parlamentarnoj skupštini Christopher Chope je naveo da se mogu razlikovati tri različite procedure nacionalne selekcije kandidata i to „1. *ad hoc* procedura bez formalnog pravnog osnova (između ostalih tu spadaju Jermenija, Češka, Finska, Island, Srbija, Moldavija, Poljska, Norveška, Velika Britanija, itd.) , 2. već ustanovljena procedura bez formalnog pravnog osnova (Azerbejdžan, Belgija, Kipar,

⁷ Videti, između ostalog, Preporuku Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1649 iz 2004. godine, Rezolucije Parlamentarne skupštine br. 1366 iz 2004., 1426 iz 2005. i 1627 iz 2008. godine.

⁸ J. Limbach *et al.*, *Judicial Independence: Law and Practice of Appointments to the European Court of Human Rights*, Interights, London, 2003., 18.

⁹ J. Flauss, „Analysis of the Election of the New European Court of Human Rights“, *Revue trimestrielle des droits de l’homme*, br. 35, 1998., 2.

Danska, Mađarska, Holandija, itd.) i 3. već ustanovljena procedura sa formalnim pravnim osnovom (Bosna i Hercegovina, Estonija, Rusija, Slovenija, Makedonija, Ukrajina, itd.)¹⁰. Ako uporedimo ove tri procedure jasno je da način izbora koji je unapred utvrđen, u potpunosti zadovoljava demokratske principe, dok *ad hoc* procedura otvara mogućnost zloupotrebe, a sama po sebi nije transparentna, pravedna i konzistentna¹¹.

a) Javni konkurs. Sama procedura izbora kandidata za funkciju sudije Evropskog suda za ljudska prava počinje raspisivanjem javnog konkursa u medijima. Ovaj korak je neizbežan kako bi se šira stručna javnost upoznala sa upražnjenim mestom sudije. Međutim, ima država koje ne oglašavaju konkurs javno u medijima (Andora, Francuska, Italija, Litvanija, Španija, Mađarska, itd.). Ni Nemačka ne oglašava konkurs javno, već pojedina ministarstva (pravde, inostranih poslova, itd.) pronalaze odgovarajuće kandidate i prikupljaju o njima mišljenje od relevantnih institucija i pojedinaca, pre nego što naprave užu listu kandidata, o kojoj odlučuje nadležno telo vlade.

Države koje oglašavaju javni konkurs za izbor kandidata za sudiju u medijima to čine na različite načine i to: bilo u dnevnim novinama (npr. Bosna i Hercegovina objavljuje u sledećim dnevnim listovima: Dnevni Avaz, Nezavisne novine i Dnevni list), bilo u specijalizovanim glasilima¹² (npr. Moldavija objavljuje u Službenom glasniku i na internet stranici Ministarstva pravde, Rusija u Rossiyskaya gazeta), bilo na neki drugi način (npr. Hrvatska objavljuje u Službenom glasniku, Večernjem listu i Jutarnjem listu, Velika Britanija na internet stranici Ministarstva pravde i u novinama The Times, Poljska u Službenom glasniku i na internet stranici Ministarstva spoljnih poslova, Holandija u Trema Nederlands Juristenblad, specijalizovanom časopisu za oblast pravosuđa, stručnom pravnom časopisu Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht i putem obaveštenja o slobodnim mestima u inostranstvu koje objavljuje Ministarstvo za unutrašnje poslove, Češka na internet stranicama i putem drugih kanala Ministarstva pravde, sudova, kancelarije javnog tužioca, udruženja pravnika, tužioca, sudija, pravnih fakulteta, itd).

---

¹⁰ C. Chope, *Nomination of Candidates and Election of Judges to the European Court of Human Rights*, Doc. 11767, Strazbur, 2008., 11.

¹¹ I Preporuka Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1649 iz 2004. godine insistira na principima demokratičnosti, nediskriminacije i transparentnosti prilikom izbora nacionalnih kandidata.

¹² Na ovom načinu posebno se insistira u članu 19.1. Preporuke Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1649 iz 2004. god.

b) Organ koji sprovodi proceduru izbora kandidata. Nije nevažno koji organ sprovodi nacionalnu proceduru i vrši konačni izbor tri kandidata za sudiju. Mnogi smatraju da bi to trebalo da vrši nezavisno telo, sačinjeno od sudija, profesora i pojedinaca sa relevantnim iskustvom u oblasti međunarodnog prava i ljudskih prava¹³. Takav slučaj je u Švedskoj gde Savetodavni komitet za izbor kandidata čine sudije, tužioci i advokati. Ako ne postoji volja da se uspostavi takvo nezavisno telo, bilo bi poželjno da makar individualno nezavisni eksperti, pored predstavnika ministarstava, učestvuju u telima za izbor. Takav slučaj je npr. u Hrvatskoj, gde Poverenstvo Vlade Republike Hrvatske za izbor kandidata za sudiju Evropskog suda za ljudska prava čine predstavnici Parlamenta, Ustavnog suda, Vrhovnog suda, Pravnog fakulteta i Ministarstva pravde, ili u Holandiji gde se organ za izbor kandidata sastoji od predstavnika Vrhovnog suda, Vlade i nezavisnog eksperta. U nekim državama organ zadužen za izbor kandidata je sastavljen isključivo od državnih činovnika iz različitih ministarstava, (npr. u Poljskoj gde tzv. Panel za izbor kandidata za sudiju čine predstavnici Ministarstva spoljnih poslova, Ministarstva pravde, Kancelarije Predsednika Vlade), itd.

Organ za izbor kandidata za sudiju, prilikom pregleda pristiglih prijava sa biografijom i ostalom potrebnom dokumentacijom, prvo proverava da li su ispunjeni opšti uslovi iz Konvencije, kao i eventualni dodatni uslovi, koje je svaka država slobodna da propiše¹⁴. U Smernicama Komiteta ministara o izboru kandidata za mesto sudije u Evropskom sudu za ljudska prava iz 2012. godine dat je obrazac biografije koju svi kandidati moraju da prilože. Nakon toga se vrši selekcija za intervju, na kome se pored provere poznavanja oba službena jezika, vrši provera stručnog znanja iz oblasti ljudskih prava, rada Suda i njegove jurisprudencije.

U nekim državama postoji obaveza organa za izbor kandidata da vrši konsultacije sa civilnim sektorom, pre nego što donese završnu ocenu kandidata. Tako u Belgiji, Moldaviji, Bugarskoj, itd., predstavnici civilnog sektora su ujedno i članovi organa za izbor kandidata, dok u Bosni i Hercegovini, Estoniji, Mađarskoj oni mogu biti konsultovani, dok Austrija i Azerbejdžan dozvoljavaju civilnom sektoru da predloži kandidate za sudije. Ipak opšti utisak je da države retko konsultuju civilni sektor, a pre svega organizacije koje bave ljudskim pravima i pravosuđem, međutim ako „je civilno društvo ipak konsultovano, netransparentnost

---

¹³ Videti M. O'Boyle, "On Reforming the Operation of the European Court of Human Rights", *European Human Rights Law Review*, br. 1, 2008., 10 i dalje.

¹⁴ U Hrvatskoj se traži minimum 15 godina iskustva u pravosuđu kao sudija, advokat ili notar, ili 20 godina iskustva kao univerzitetski profesor prava, sa položenim pravosudnim ispitom i odgovarajućim objavljenim naučnim radovima, itd.

procedure dovodi u sumnju rezultat konsultacija¹⁵.

Na osnovu rezultata svih faza procedure za izbor kandidata, članovi organa koji vrši ovaj izbor sačinjavaju listu od tri kandidata koja se upućuje Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope. U Holandiji sam izbor kandidata vrše predstavnici Ministarstva pravde i Ministarstva inostranih poslova, na osnovu izveštaja koje podnosi organ zadužen za sprovođenje procedure izbora kandidata.

2.2.2. Procedura za izbor kandidata pred Parlamentarnom skupštinom Saveta Evrope

Ovaj deo procedure izbora sudije započinje slanjem liste od tri kandidata Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope od strane države, nakon obavljene nacionalne selekcije kandidata za funkciju sudije¹⁶. Po prijemu liste kandidata Generalni direktorat za ljudska prava proverava da li njihove biografije ispunjavaju uslove koji se traže za izbor kandidata. Jednom predate liste kandidata se ne mogu menjati, sem izuzetno na intervenciju vlade države koja je listu poslala. Imena kandidata na listi moraju biti poređana po abecednom redu.

a) Potkomitet za izbor sudije. Organ koji je u potpunosti zadužen za proveru i intervju sa kandidatima, kao i pisanje izveštaja, tj. preporuke Parlamentarnoj skupštini je potkomitet Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava za izbor sudija Evropskog suda za ljudska prava. Ovaj Potkomitet je stvoren 1997. godine¹⁷ na inicijativu samog Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava u cilju pronalaženja najboljih mehanizama za demokratski, transparentni i pravedni izbor sudija, kao i poboljšanja nacionalnih selekcija kandidata za sudije. Potkomitet za izbor sudija se sastoji od 27 članova Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava, a imenovani su od strane pet političkih grupacija Parlamentarne skupštine Saveta Evrope. Prilikom imenovanja članova potkomiteta vodilo se računa o ravnopravnoj geografskoj zastupljenosti, ali bez mogućnosti da budu iz države iz koje se biraju kandidati za sudije. Za članove potkomiteta nije neophodno da imaju pravno obrazovanje, iako neki to poseduju. Glavni način sa upoznavanjem sposobnosti kandidata se sprovodi putem

¹⁵ J. Limbach, *op. cit.* 18.

¹⁶ U ranijem periodu liste kandidata su slate Komitetu ministara, koji ih je prosleđivao Parlamentarnoj skupštini.

¹⁷ Rezolucijom Parlamentarne Skupštine Saveta Evrope br. 1082 iz 1996. godine.

intervjua, gde članovi potkomiteta pored provere poznavanja službenih jezika i znanja iz oblasti međunarodnog prava i ljudskih prava, pitanjima sagledavaju kvalitet celokupne ličnosti kandidata. Deo intervjua čine i pitanja o volji kandidata da se nastane u Strazburu za vreme trajanja mandata sudije, kao i eventualno pohađanje dodatnih kurseva jezika. Obzirom da nema uputstva kojim se reguliše odvijanje intervjua, postavlja se pitanje koliko su članovi potkomiteta u mogućnosti da provere stručno znanje iz oblasti prava, posebno ako imamo u vidu da samo neki od njih poseduju pravno znanje.

b) Poznavanje službenih jezika. Dva službena jezika Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski, i sve aktivnosti koje se sprovode u njemu su obavezno na jednom od ova dva jezika. Zato odlično poznavanje jednog službenog jezika i mogućnost korišćenja drugog, je neophodno za obavljanje funkcije sudije. Često nedovoljno poznavanje jezika predstavlja ozbiljnu smetnju u izboru sudije, jer kriterijumi koji se primenjuju u nacionalnim selekcijama veoma su raznoliki. To posebno važi za drugi jezik, jer pod pasivnim znanjem se podrazumeva da sudija može da prati odvijanje rasprave i da prepozna jezičke nijanse u pravnim tekstovima. Kada je jedan od službenih jezika kandidatu za sudiju maternji jezik, od njega se očekuje veći stepen poznavanja drugog jezika od drugih kandidata. Izuzetno ako neko od kandidata za sudiju ne zadovoljava u potpunosti sa poznavanjem službenog jezika, a zato u drugim segmentima je znatno iznad proseka, može mu se dozvoliti pohađanje intezivnog kursa jezika do početka obavljanja sudijske funkcije.

c) Zastupljenost oba pola. Prema svim pokazateljima prisutnost ženskog pola među sudijama Suda je znatno manja u odnosu na muški pol, ali svojim aktima Parlamentarna skupština Saveta Evrope je u mnogome poboljšala situaciju¹⁸. Potkomitet za izbor sudija je obavestio sve države da počev od 2001. godine neće razmatrati prispele liste kandidata za izbor sudije, ukoliko one ne sadrže kadidate oba pola. To je dovelo u nezgoda položaj male države koje nisu imale dovoljan broj kvalifikovanih kandidata i to oba pola, te je Parlamentarna skupština svojom Rezolucijom br. 1627. iz 2008. godina dozvolila izuzetke od ovog pravila, ukoliko države dokažu da nisu uspele da pronađu kandidate manje zastupljenog pola.

---

¹⁸ U Evropskom sudu za ljudska prava 2002. godine taj odnos je bio 10 prema 31 u korist muškaraca, dok su 2008. godine od 47 sudija 17 pripadnice ženskog pola. Parlamentarna skupština Saveta Evrope svojom Preporukom br. 1429 iz 1999. godine insistira da države na listama kandidata za sudije primene princip zastupljenosti oba pola.

d) Odluka potkomiteta. Nakon što obavi sva tri intervjua (a bilo bi poželjno da to bude u kontinuitetu), potkomitet za izbor sudija donosi odluku o preporuci najboljeg kandidata Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope. Po pravilu države koje su predložile kandidate za sudije ne bi smele da vrše nikakvu protekciju kandidata, iako je do sada bilo više pokušaja isticanja određenih kandidata kao favorita za izbor. Potkomitet za izbor sudija sagledava celokupnu ličnost i znanje kandidata ali i onoga koji bi se najbolje uklopio u već postojeći saziv Suda. Do sada je bilo slučajeva kada je potkomitet za izbor sudija predložio Parlamentarnoj skupštini da se lista kandidata u potpunosti odbaci¹⁹. Ne postoji ni jedan mehanizam koji bi sprečio državu koja je poslala listu kandidata, da je povuče, bilo zbog nezadovoljstva preporukom Potkomiteta za izbor kandidata, bilo iz drugih razloga. U takvim slučajevima celokupna procedura izbora sudije se ponavlja.

e) Izbor Parlamentarne skupštine. Izveštaj i preporuka potkomiteta za izbor sudije se dostavlja Parlamentarnoj skupštini pre glasanja o kandidatima za sudiju²⁰. To ne znači da se on i distribuira svim poslanicima Parlamentarne skupštine, već da je dostupan u biblioteci. Sa liste od tri kandidata poslanici Parlamentarne skupštine biraju jednog kandidata koji će obavljati funkciju sudije Suda za ljudska prava. Onaj kandidat koji dobije apsolutnu većinu glasova se bira za sudiju, međutim ukoliko ni jedan kandidat ne dobije potrebnu većinu, obavlja se drugo glasanje, a za sudiju je izabran onaj kandidat koji dobije relativnu većinu glasova poslanika Parlamentarne skupštine. Pre stupanja na funkciju, svaki sudija mora da položi zakletvu pred plenarnim većem Suda ili po potrebi pred Predsednikom suda.

2. 3. *Ad hoc* sudije

Ad hoc sudija se može imenovati u slučaju kada već izabrani sudija nije u mogućnosti da prisustvuje sednicama Veća, odnosno kada je izuzet, ili kada je podneo ostavku, ili kada se povukao, ili kada uopšte nema izabranog sudije. Kada je izabrani sudija ranije bio zastupnik države pred Evropskim sudom za ljudska prava i učestvovao u istom predmetu u kome bi sada trebalo da presuđuje ili kada izabrani sudija treba da sudi u istom predmetu u kome je presuđivao kao sudija nacionalnog suda, postoji

¹⁹ Npr. 1998. godine su odbačene liste kandidata koje su predložile Bugarska i San Marino (zbog nedovoljne stručnosti i znanja kandidata), odnosno Hrvatska (iz političkih razloga).

²⁰ Videti Rezoluciju Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1200, iz 1999. godine

sukob interesa, te je neophodno da se imenuje *ad hoc* sudija. Takođe ako sudija podnese ostavku, ode u penziju ili uopšte nema izabranog sudije, imenuje se *ad hoc* sudija, koji sudi sve predmete do imenovanja izabranog sudije. Preporuka Parlamentarne skupštine br. 1649 iz 2004. godine određuje, ukoliko je moguće da države ne šalju kao kandidate za sudije, čiji bi izbor mogao u određenim slučajevima da zahteva imenovanje *ad hoc* sudije. Shodno promenama Evropske konvencije o ljudskim i manjinskim pravima, koje je prouzrokovalo usvajanje Protokola br. 14, države članice su dužne da dostave posebnu listu od tri do pet kandidata, ukoliko se ukaže potreba za *ad hoc* sudijom. Liste sa kandidatima za *ad hoc* sudije se dostavljaju lično Predsedniku suda, a ne Parlamentarnoj skupštini, kao što je slučaj sa kandidatima za birane sudije. Predsednik suda je taj koji određuje koji će sudija da sudi kao *ad hoc* sudija ukoliko je to potrebno. Ovaj način izaziva dosta oprečne stavove kao npr.: „[...] *ad hoc* sudije su direktno nominovani od strane država članica, u skladu sa Evropskom konvencijom, bez uključivanja Skupštine, što izaziva sumnju u legitimitet i nezavisnost ovog pitanja²¹, ili „ova procedura ne samo da je lišena legitimnosti, već je potpuno nejasno kako Predsednik suda bira *ad hoc* sudiju sa liste koju mu dostavljaju države²². Sa druge strane, „ovakav način izbora *ad hoc* sudije pojačava nezavisnost ovog postupka jer države više nisu te koje imaju odlučujuću ulogu u izboru *ad hoc* sudije²³. Uslovi koje *ad hoc* sudija mora da ispunjava su potpuno identični onima koji se traže za izabranog sudiju.

3. Status sudija Evropskog suda za ljudska prava

3.1. Mandat sudije

Mandat sudije Evropskog suda za ljudska prava iznosi devet godina i on se više ne može izabrati na istu funkciju. Ovo je novina koja je uvedena Protokolom br. 14, jer je do tada mandat iznosio šest godina, a sudija je mogao da ponovo bude biran na istu funkciju. Jedino prilikom prvog izbora polovini sudija, nakon uspostavljanja Suda, mandat je

²¹ J. Hedigan, “The Election of Judges to the European Court of Human Rights”, u *Promoting Justice, Human Rights and Conflict Resolution through International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007., 247-248.

²² Rezolucija Parlamentarne Skupštine br. 1646 iz 2009. godine, a videti i dokument Sekretarijata Parlamentarne skupštine, *Procedura izbora sudija za Evropski sud za ljudska prava*, AS/Jur iz 2010.

²³ Ad hoc judges at the European Court of Human Rights: an overview, dokument Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava Parlamentarne skupštine, br. 12827, Strazbur, 2012, 5.

isticao nakon tri godine²⁴, da bi se obezbedilo da se mandat polovine sudija, pa time i sastav Suda, obnavlja svake tri godine.

Svim sudijama koji su bili na funkciji u trenutku donošenja Protokola br. 14, mandat je automatski produžen na devet godina.

Mandat sudije prestaje kada napuni sedamdeset godina života ili ako ga druge sudije na plenarnoj sednici dvotrećinskom većinom razreše funkcije jer više ne ispunjava uslove. Sudija može da podnese ostavku Predsedniku Suda koji o tome obaveštava Generalnog sekretara Saveta Evrope. Inače sudije ostaju na svojoj dužnosti sve dok ne budu zamenjeni i pri tome nastavljaju da rade na predmetima koje već razmatraju.

3.2. Inkompatibilnost sudijske funkcije

Pravila vezana za institut inkompatibilnosti sudijske funkcije Evropskog suda za ljudska prava imaju za cilj, pre svega, garantovanje nezavisnosti sudija i njihovo potpuno posvećenje Sudu. Tokom trajanja mandata sudijske funkcije sudija nema pravo da se politički angažuje, niti da obavlja bilo kakvu profesionalnu aktivnost koja bi bila inkompatibilna sa nezavisnošću ili nepristrasnošću njegove funkcije. Sudija je dužan da svaku svoju vanrednu aktivnost, tj. aktivnost koja nije direktno vezana za sudijsku funkciju prijavi Predsedniku Suda, koji o tome odlučuje. Ukoliko nastane bilo kakva nesaglasnost po ovom pitanju između sudije i Predsednika suda, o ovom problemu odlučuje plenarno veće Suda. Takođe sudija nakon isteka mandata ne može biti stranka u postupku čija je pretstavka podneta za vreme njegovog mandata.

3.3. Status sudije

Da bi se obezbedila nezavisnost sudije i poboljšala njegova efikasnost u radu neophodno je da je njegov status u potpunosti utvrđen i rešen. Materijalni položaj sudije (što podrazumeva pored plate, penziona i zdravstveno osiguranje) odgovara dostojanstvu profesije i odgovornosti koju ona povlači. Tehnička opremljenost i dodatno osoblje su samo neki od preduslova koji su obezbeđeni za efikasno obavljanje sudijske funkcije.

---

²⁴ Generalni sekretar Saveta Evrope je neposredno posle izbora žrebom određivao sudije kojima ističe trogodišnji mandat.

Sudija uživa imunitet, kao i potpunu zaštitu zbog specifičnog posla koji obavlja, posebno „ako se ima u vidu da sudije ne zadržavaju anonimnost prilikom donošenja presuda“²⁵. Ovakav status sudije podrazumeva sudsko obezbeđenje i eventualno policijsku zaštitu ukoliko za to postoji osnovana sumnja. Sve beneficije, privilegije i imunitet sudija su utvrđene Konvencijom (član 51), Protokolom br. 11 (Privilegije i imunitet sudija), kao i Statutom Saveta Evrope (poglavlje VIII Privilegije i imunitet sudija).

Oliver Nikolić Ph.D

Assistant Professor

Research Fellow

Institute of Comparative Law, Belgrade

ELECTION AND STATUS OF JUDGES TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS – theoretical and comparative legal analysis

Summary

In the first part of the article, the author offers an overview of the whole procedure of the election of judges to the European Court of Human Rights, while in the other part there is a theoretical overview of the status of the judges.

According to the European Convention on Human Rights, the Parliamentary Assembly elects the judges of the European Court of Human Rights from a list of three candidates submitted by each state party. The procedure of the election of judges has few phases (national selection, Sub-Committee on the Election of Judges selection and Parliamentary Assembly election). The national selection procedures for candidates to the European Court of Human Rights have important consequences on the overall quality, efficacy and authority of the Court. The Sub-Committee on the Election of Judges makes recommendations on the suitability

²⁵ M. L. Volcansek, “Appointing Judges the European Way”, *Fordham Urban Law Journal*, vol. XXXIV, Njujork, 2007., 382.

of candidates for the Court by expressing a preference for a particular candidate. The final phase of the international selection process is the election of the judge at the Parliamentary Assembly. The candidate that obtains an absolute majority of votes cast is elected to the Court. An ad hoc judge may be appointed when the elected judge is unable to sit in the Chamber, withdraws, or is exempted, or if there is none. In the other part of the article, the author gives an overview of mandate of the judges, its incompatibilities, immunities, privileges and benefits.

Key words: Election, status, judges, ad hoc judges, European Court of Human Rights, Parliamentary Assembly, Council of Europe.